

2016-09-01

JĘZYK POLSKI KLASA I LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

ZAKRES PODSTAWOWY (ZP) | ROZSZERZONY (ZR)

SZKOŁY BENEDYKTA

TREŚCI NAUCZANIA

TEKSTY KULTURY (NIE MOŻNA POMINAĆ UTWORÓW Z GWIAZDKĄ)

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY (obowiązuje również znajomość treści z zakresu podstawowego)
KLASA I	
<ul style="list-style-type: none">- Sofokles <i>Król Edyp</i> (wersja literacka lub spektakl teatralny)- wybór mitów- R. Kapuściński <i>Podróże z Herodotem</i> (fr.)- <i>Dzieje Tristana i Izoldy</i>- *Bogurodzica- <i>Lament świętokrzyski</i>- *Jan Kochanowski – wybrane pieśni, treny, fraszki (inne niż w gimnazjum) i psalm- Mikołaj Sęp Szarzyński – wybrane sonety- Jan Chryzostom Pasek <i>Pamiętniki</i>(fr.)- William Szekspir <i>Makbet</i>- Miguel Cervantes <i>Don Kichote</i> (fr.)- *Ignacy Krasicki – wybrane satyry, bajki	<ul style="list-style-type: none">- Horacy – wybrane liryki- wiersze twórców literatury greckiej i rzymskiej- wybór mitów- wybrany esej Mieczysława Jastruna lub Zygmunta Kubiaka poświęcony kulturze antycznej- Dante Alighieri <i>Boska komedia</i> (fr.)- Jan Kochanowski <i>Treny</i> (jako cały cykl poetycki)- William Szekspir <i>Hamlet</i>- poezja barokowa (np. Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn)

OGÓLNE ZAGADNIENIA (kształcenie literackie, kulturowe, językowe)

ANTYK

-O epoce starożytnej (kontekst historyczny, filozoficzny i artystyczny): nazwa i ramy czasowe epoki , charakterystyka kultur starożytnych , fundamenty kultury europejskiej - świat starożytnej Grecji - cywilizacja i kultura starożytnego Rzymu - życie codzienne w antyku -

poglądy filozofów antycznych - kalokagatia jako ideał , główne cechy sztuki antycznej - antyczny kanon piękna - reprezentatywne dzieła sztuki starożytnej - powstanie i rozwój teatru - **Teksty z epoki antycznej:** - mity i ich funkcje - antyczne toposy - początki literatury antycznej - liryka grecka - cechy eposu homeryckiego - podstawowe zasady poetyki według Arystotelesa - budowa tragedii antycznej - konflikt i tragizm w dramacie antycznym - liryka rzymska - antyczne gatunki literackie- teatr grecki, tragiczna koncepcja ludzkiego losu w tragedii greckiej, cechy tragedii antycznej- porządek mitologicznego świata, kosmogonia mityczna.

a) **zakres podstawowy:** - wybór mitów (np. *Narodziny świata, Orfeusz*) - Sofokles *Król Edyp*

b) **zakres rozszerzony:** - np. Horacy *Do Leukonoe Wybudowałem pomnik* - Tyrtajos *Liryki* (wybór) - Safona *Liryki* (wybór) - Anakreont *Liryki* (wybór) - Homer *Iliada* (fragmenty) - Homer *Odyseja* (fragmenty) - Arystoteles *Poetyka* (fragmenty)

- **Nawiązania do czasów Greków i Rzymian** - motywy antyczne we współczesnych tekstach kultury - antyczny kanon piękna, współczesna sztuka - funkcjonowanie antycznych toposów we współczesnej kulturze - kategorie estetyczne tragedii greckiej we współczesnych dziełach filmowych

- **Świat Biblii:** - czas powstawania i konteksty kulturowe Biblii - toposy biblijne - symbolika i alegoryczność w tekstach biblijnych - budowa i części Biblii - przekłady Biblii - religie odwołujące się do Starego i Nowego Testamentu - funkcje Pisma Świętego - biblijne gatunki literackie- Apokalipsa jako źródło symboli i motywów- wybrane księgi i opowieści biblijne- przypowieści ewangeliczne

a) **zakres podstawowy :** np. *Księga Hioba* (fragmenty) - *Księga Psalmów* (wybór) - *Pieśń nad Pieśniami* (fragmenty) - *Apokalipsa św. Jana* (fragmenty)

b) **zakres rozszerzony :** np - *Księga Wyjścia* (fragmenty) - *Pierwszy list św. Jana Apostoła*

- **Nawiązania biblijne** - motywy biblijne we współczesnych tekstach kultury - funkcjonowanie biblijnych toposów we współczesnej - biblijne wartości moralne we współczesnym świecie

TERMINY I POJĘCIA

•**nauka o języku:** argumentacja, chwyt erystyczny, dyskusja, manipulacja językowa, mowa ciała, perswazja, propaganda, retoryka, rozprawka, sentencja, styl artystyczny, styl wypowiedzi, style funkcjonalne (potoczny, urzędowy, naukowy, publicystyczny), stylistyka, stylizacja (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja), stylizacja biblijna

- historia, nauka, oświata:** demokracja, miasto-państwo (polis)
- filozofia, religia, myśl społeczno-polityczna:** arche, cynizm, epikureizm, eschatologia, idealizm, kalokagatia, materializm, monoteizm, politeizm, sacrum – profanum, sceptycyzm, sofistyka, stoicyzm, złoty środek
- sztuka i kultura:** akwedukt, architektoniczny porządek (dorycki, joński, koryncki), ceramika, dekorum, kanon piękna (proporcja, harmonia, umiar), klasycyzm, mimesis, polichromia
- literatura** (tematy, idee, gatunki, cechy stylistyczne): alegoria, anakreontyk, antropomorfizm, archetyp, bajka, dramat satyrowy, elegia, epos, exegimonumentum, fatum, gatunek literacki, heksametr, horacjanizm, hybris, hymn, ironia tragiczna, katastrofa, komedia, konflikt tragiczny, mit, mitologia, oda, pean, pieśń, poezja tyrtejska, porównanie homeryckie, rodzaj literacki (epika, liryka, dramat), sielanka, symbol, topos, tragedia (prolog, parados, epejsodion, stasimon, exodos), tragizm, tren, trzy jedności, wina tragiczna
- **Pismo Święte:** alegoria, apokalipsa, chrześcijaństwo, dekalog, dialektyzm, Ewangelia, hymn, judaizm, kanon, katolicyzm, kazanie, list, modlitwa, parodia, patriarcha, pieśń, prawosławie, prorok, protestantyzm, przypowieść (parabola), psalm, psalterz, symbol, Tora, wers, werset

ŚREDNIOWIECZE

- **O epoce średniowiecza** (kontekst historyczny, filozoficzny i artystyczny) - nazwa i ramy czasowe epoki - kultura Zachodu (Rzym) i Wschodu (Bizancjum) - dziedzictwo antyku i wpływy arabskie - teocentryzm i uniwersalizm jako fundamenty średniowiecznej kultury - życie codzienne w średniowieczu - poglądy średniowiecznych filozofów chrześcijańskich – główne cechy sztuki średniowiecznej - style epoki: romanizm, gotyk - reprezentatywne dzieła sztuki wieków średnich - anonimowość twórców - dramat i teatr w średniowieczu
- **Teksty z epoki średniowiecza** - motywy literatury średniowiecznej - dewiza epoki: Bogu duszę, władcy ciało, damie serce - memento mori, czyli funkcja motywu śmierci w kulturze epoki - gatunki charakterystyczne dla literatury wieków średnich - parenetyczny – wzorce osobowe epoki (idealizacja bohaterów) - symbolika i alegoryzm w średniowiecznych tekstach kultury - relacja Bóg – człowiek w ujęciu średniowiecznym
- a) **zakres podstawowy**- - **Bogurodzica* - *Lament świętokrzyski* - *Dzieje Tristana i Izoldy*
- b) **zakres rozszerzony**- - Dante Alighieri *Boska Komedia* (fragmenty), np. - *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty) - *Legenda o świętym Aleksym* (fragmenty) - *Święty*

Franciszek z Asyżu Pochwała stworzenia - Król Artur i rycerze Okrągłego Stołu (fragment) - Gall Anonim *Kronika polska* (fragmenty) - François Villon *Wielki testament* (fragment)

- **Nawiązania- motywy i tradycje średniowieczne we współczesnych tekstach kultury** - pojęcie świętości w średniowieczu i współcześnie - etos rycerski w kulturze współczesnej - obrazy śmierci w średniowieczu i we współczesnej kulturze np. ZP - Umberto Eco *Imię róży* (fragmenty) ZR - Kazimiera Hłakowiczówna *Opowieść małżonki świętego Aleksego* (fragmenty), Zdzisław Beksiński, bez tytułu (malarstwo), - *Siódma pieczęć*, reż. Ingmar Bergman (film)

TERMINY I POJĘCIA

- **nauka o języku:** archaizm, dialekt, gwara, hiperbola, język indoeuropejski, język praindoeuropejski, język prasłowiański
- **historia, nauka, oświata:** feudalizm, schizma wschodnia, sztuki wyzwolone
- **filozofia, religia, myśl społeczno-polityczna:** asceza, augustynizm, chrześcijaństwo, dualizm, eschatologia, franciszkanizm, hierarchia, idealizacja, iluminacja, mistycyzm, scholastyka, teocentryzm, teologia, tomizm, uniwersalizm
- **sztuka i kultura:** fresk, gotyk, iluminatorstwo, inicjał, malarstwo tablicowe (ołtarzowe), mecenat, miniatura, pieta, symultanizm, tryptyk, witraż
- **motywy:** ars moriendi, deesis, Stabat Mater, taniec śmierci (dansemacabre)
- **ośrodki kultury:** Kraków, Paryż, Rzym
- **literatura (tematy, idee, gatunki, cechy stylistyczne):** alegoria, anonimowość, antyteza, apostrofa, chanson de geste, dramat liturgiczny, epika rycerska, epos rycerski, etos, farsa, hagiografia (żywoty świętych), historiografia, kazanie, kronika, lament, legenda hagiograficzna, liryka prowansalska, mirakl, misterium, moralitet, motywy antyczne, motywy biblijne, paralelizm, pareneza, pieśń religijna, poemat epicki, prekursor, przykład (exemplum), romans rycerski, rym (wewnętrzny, zewnętrzny), symbol, symultanizm, testament poetycki

RENESANS

-**O epoce renesansu** : (kontekst historyczny, filozoficzny i artystyczny): - nazwa i ramy czasowe epoki - przemiany cywilizacyjne jako efekt odkryć geograficznych i nowych wynalazków - główne prądy renesansu: humanizm i reformacja - złoty wiek w Polsce - życie codzienne w renesansie - człowiek miarą wszechrzeczy, czyli główne założenie filozofii

renesansowej - główne cechy sztuki renesansu - styl renesansowy - reprezentatywne dzieła sztuki renesansowej - rozwój teatru w renesansie

- **Teksty z epoki renesansu:** - renesansowe motywy i wątki - filozoficzna dewiza epoki: człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce - biografia artysty – model człowieka renesansu - gatunki literackie i konwencje odrodzenia - kazanie jako forma sztuki retorycznej - odwołania do kultury antycznej - władca, obywatel, państwo – prawa i obowiązki - nowe ujęcie etosu - motyw arkadii i pochwała uroków wiejskiego życia - renesansowy model miłości - relacje Bóg – świat – człowiek w ujęciu renesansowym

a) **zakres podstawowy:** *Jan Kochanowski *Pieśń XXV z Ksiąg wtórych (Czego chcesz od nas, Panie...)* *Pieśni (wybór)* *Pieśń o spustoszeniu Podola przez Tatarów (fragmenty)* *Pieśń świętojańska o sobótce (fragmenty)* *Fraszki (wybór)* *Treny (wybór)* *Psalm (wybrany)* - William Szekspir *Makbet* - Miguel de Cervantes *Don Kichot*

b) **zakres rozszerzony:** - Jan Kochanowski *Treny* (jako cykl poetycki), np. Andrzej Frycz Modrzewski *O poprawie Rzeczypospolitej* (fragmenty) - Piotr Skarga *Kazania sejmowe* (fragmenty) - Francesco Petrarca *Sonet 132* *Sonet 335* - Giovanni Boccaccio *Dekameron*, W. Szekspir *Hamlet*

- **Nawiązania:** - motywy i tradycje renesansowe we współczesnych tekstach kultury - szekspirowskie inspiracje we współczesnej kulturze- renesansowa radość życia we współczesności , np. ZR - Ferdynand Bruckner *Elżbieta królowa Anglii*, reż. Laco Adamik (spektakl teatralny) - Władysław Broniewski *** [*Anka! to już trzy i pół roku...*] - Andy Warhol *Mona Lisa* (malarstwo) - *Romeo i Julia*, reż. Baz Luhrmann (film)

TERMINY I POJĘCIA

•**nauka o języku:** epitet, funkcja poetycka, rodzaje i gatunki literackie, komunikacja literacka, konwencja gatunkowa, konwencja literacka, kreacja językowa, literatura piękna, metaforyka, onomatopeja, parafraza, parodia, pastisz, podmiot liryczny, porównanie, rym, rytm, styl, utwór literacki

• **historia, nauka, oświata:** Akademia Krakowska (Uniwersytet Jagielloński), ariańskie szkoły, odkrycia geograficzne, system heliocentryczny (kopernikański), wojny religijne, procesy czarownic

•**filozofia, religia, myśl społeczno-polityczna:** antropocentryzm, cnota, dworzanin, ekumenizm, humanizm, indywidualizm, inkwizycja, kalwinizm, luteranizm, machiawelizm,

nietolerancja, powrót do źródeł (ad fontes), protestantyzm, racjonalizm, reformacja, tolerancja, utopia

•**sztuka i kultura:** akt, alegoria, antyczny kanon piękna, antyk, arkadia, dydaktyzm, harmonia, iluzjonizm, klasycyzm renesansowy, komedia dell'arte, manieryzm, mecenat, miasto idealne, motywy mitologiczne, pejzaż, perspektywa, portret, teatr dworski, teatr elżbietański, teatr publiczny

•**ośrodki kultury:** Florencja, Kraków, Londyn, Mediolan, Padwa, Paryż, Rzym

•**literatura (tematy, idee, gatunki, cechy stylistyczne):** alegoria, anakreontyk, antropocentryzm, antyk, arkadia, dramat elżbietański, dydaktyzm, ekumenizm, erotyk, esej, fraszka, harmonia, horacjanizm, humanizm, hymn, indywidualizm, kazanie, klasycyzm renesansowy, literatura dworska, literatura parenetyczna, mecenat, motywy biblijne, motywy mitologiczne, nowela, parodia, petrarkizm, pieśń, Plejada, poeta doctus (poeta uczonec), psalm, psalterz, puanta, romans rycerski, sielanka, sonet, tragedia, tren, utopia, wiersz biały (bezrymowy), wiersz sylabiczny, zwierciadło

BAROK

- **O epoce baroku(kontekst historyczny, filozoficzny i artystyczny):** - nazwa i ramy czasowe epoki - fundamenty barokowej kultury: absolutyzm i kontreformacja - czas wojen i konfliktów religijnych - nurt dworski i sarmacki w polskim baroku - życie codzienne w baroku - człowiek wobec nieskończoności, czyli filozofia w okresie baroku - główne cechy sztuki baroku - styl barokowy - reprezentatywne dzieła sztuki baroku - rozwój dramatu i teatru w baroku (opera)

- **Teksty z epoki:** - manieryzm jako wstęp do baroku - barokowe motywy i wątki - niepokoje człowieka baroku – marność, śmierć, przemijanie - poszukiwanie nowych form w literaturze - dominacja formy nad treścią w sztuce barokowej - gatunki charakterystyczne – cechy kultury sarmackiej- miłość w kulturze baroku

a) **zakres podstawowy:** - Mikołaj Sęp Szarzyński *Sonet III Sonet V* - Jan Chryzostom Pasek *Pamiętniki* (fragmenty)

b) **zakres rozszerzony:** - Daniel Naborowski *Krótkość żywota Na oczy królowny angielskiej* - Jan Andrzej Morsztyn *Do trupa Niestatek* - Wacław Potocki *Zbytki polskie* - John Donne *Pchła*

- **Nawiązania:** - **motywy i tradycje barokowe** we współczesnych tekstach kultury - spadek po sarmatyzmie we współczesnej kulturze polskiej - estetyka brzydoty wczoraj i dziś -

barokowe teksty kultury jako temat dla reżyserów filmowych - hiperbolizacja barokowa we współczesnej sztuce - barokowa zabawa formą jako inspiracja współczesnych działań, np. ZR - Jarosław Marek Rymkiewicz *Róża* - Witold Gombrowicz *Transatlantyk* (fragmenty) - Fernando Botero *Kobieta Rubensa* (malarstwo) - *Dziewczyna z perłą*, reż. Peter Webber (film)

TERMINY I POJĘCIA

- **nauka o języku:** alegoria, anafora, animizacja, apostrofa, archaizm, dialektyzm, epitet, eufemizm, instrumentacja głoskowa, inwersja, ironia, metonimia, oksymoron, onomatopeja, paradoks, parafraza, paralelizm składniowy, parodia, pastisz, personifikacja, peryfraza, porównanie, przenośnia (metafora), pytanie retoryczne, rym, rytm, słowa kluczowe, symbol,
- **historia, nauka, oświata:** absolutyzm, kontreformacja, ksenofobia, luteranizm, sarmatyzm, szkolnictwo jezuickie, teatr szkolny
- **filozofia, religia, myśl społeczno-polityczna:** absolutyzm, kontreformacja, nietolerancja, przedmurze chrześcijaństwa (idea)
- **sztuka i kultura:** arkadia, dekoracyjność, dydaktyzm, dysharmonia, ekspresja, iluzjonizm, klasycyzm barokowy, komedia dell'arte, kontrast, mecenat, motywy antyczne, motywy biblijne, motywy mitologiczne, opera, portret trumienny, rokoko, sarmatyzm, teatr dworski, teatr szekspirowski, teatr szkolny
- **ośrodki kultury:** Kraków, Madryt, Paryż, Rzym, Warszawa, Wenecja, Wersal
- **literatura (tematy, idee, gatunki, cechy stylistyczne):** alegoria, anafora, antyk, antyteza, arkadia, dekoracyjność, dramat szekspirowski, dworzanin, dydaktyzm, dysharmonia, ekspresja, erotyk, inwersja, kazanie, klasycyzm barokowy, komedia, komedia dell'arte, koncept, kontrast, makaronizm, marinizm, mecenat, motywy biblijne, motywy mitologiczne, motywy wanitatywne (marności życia), niepokój metafizyczny, nowela, pamiętnik, panegiryk, paradoks, poezja metafizyczna, przerzutnia, puenta, rokoko, sarmatyzm, sonet, szatan, szlachcic ziemianin, teatr dworski, teatr szkolny, tragedia, tren

OŚWIECENIE

- **O epoce-** (kontekst historyczny, filozoficzny i artystyczny) - nazwa i ramy czasowe epoki - cechy charakterystyczne wieku rozumu - doba wynalazków - narodziny nowoczesnego społeczeństwa - oświecenie w Polsce - rozwój szkolnictwa i czasopiśmiennictwa - początki

gatunków publicystycznych - życie codzienne w oświeceniu - racjonalizm i empiryzm w filozofii oświeceniowej - główne cechy sztuki okresu oświecenia - style epoki: rokoko, klasycyzm, sentymentalizm - reprezentatywne dzieła sztuki wieku oświecenia - rozkwit teatru w oświeceniu (pierwszy teatr publiczny)

- **Teksty z epoki** - powrót do klasycznych ideałów - naprawianie świata – zuchwałe rzemiosło - dydaktyczna dewiza epoki: bawiąc, uczyć - biografia oświeceniowego artysty - świat w satyrycznym ujęciu - powiastka filozoficzna, czyli głębokie treści w prostej formie - od rozumu do serca, czyli utwory sentymentalne - narodziny nowoczesnej powieści - gatunki charakterystyczne dla literatury oświecenia

a) **zakres podstawowy** - Ignacy Krasicki *Świat zepsuty Monachomachia* (fragmenty) - Ignacy Krasicki *Bajki* (wybór) - Franciszek Karpiński *Laura i Filon* (fragmenty) - Józef Wybicki *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*

b) **zakres rozszerzony:** - Jan Potocki *Rękopis znaleziony w Saragossie* (fragmenty) - Denis Diderot *Kubuś Fatalista i jego pan* (fragmenty) - Jonathan Swift *Podróże Guliwera* (fragmenty)

- **Nawiązania do epoki oświecenia:** - motywy i wątki oświeceniowe we współczesnych tekstach kultury - klasycyzm oświeceniowy a klasycyzm współczesny - bajka – gatunek wciąż żywy - sentymentalne tendencje we współczesnej kulturze - wiek oświecenia jako inspiracja dla twórców filmowych, np. ZP - Zbigniew Herbert *Wilki i owieczki* - Czesław Miłosz *Żegnajcie wyspy*, ZR - Leszek Kołakowski *Jak szukaliśmy Lailonii* (fragmenty) - Maria Pawlikowska-Jasnorzewska *Laura i Filon*, - *Amadeusz*, reż. Miloš Forman (film)

TERMINY I POJĘCIA

- **nauka o języku:** błąd językowy, czystość języka, edukacja językowa, estetyka słowa, etykieta językowa, innowacja językowa, interpunkcja, kompetencja językowa, kompozycja wypowiedzi, kryteria poprawności środków językowych, kultura języka polskiego, moda językowa, norma językowa, norma użytkowa, norma wzorcowa, ortografia, poprawność językowa, poradniki językowe, puryzm językowy, Rada Języka Polskiego, spójność wypowiedzi, sprawność językowa (stosowność językowa), świadomość językowa, tradycja językowa, uzus językowy

- **historia, nauka, oświata:** biblioteki publiczne, czasopiśmiennictwo, encyklopedie i słowniki, Komisja Edukacji Narodowej, Konstytucja 3 maja, Legiony polskie (Legiony Dąbrowskiego), obiady czwartkowe, obóz reform, Powszechna deklaracja praw

człowieka i obywatela, rozbiory, Sejm Czteroletni, Szkoła Rycerska, Teatr Narodowy, teatr szkolny, Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Wielka encyklopedia francuska, Wielka Rewolucja Francuska.

- **filozofia, religia, myśl społeczno-polityczna:** absolutyzm oświecony, ateizm, deizm, empiryzm, konstytucja, libertynizm, materializm, optymizm poznawczy, postęp, powrót do natury, prawa człowieka, prawo naturalne, racjonalizm, religia naturalna, rozum, tabula rasa, tolerancja, trójpodział władz, umowa społeczna, utopia, utylitaryzm, wolterianizm
- **sztuka i kultura:** antyk, arkada, arkadia, dydaktyzm, harmonia, iluzjonizm, klasycy wiedeńscy, klasycyzm stanisławowski, mecenat, motywy mitologiczne, ogród angielski, ogród francuski, opera, perspektywa, powrót do natury, rokoko, salon, sentymentalizm, teatr dworski,
- **czasopisma kulturalne:** „Gazeta Narodowa i Obca”, „Monitor”, „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”
- **ośrodki kultury:** Londyn, Paryż, Puławy, Warszawa, Wilno
- **literatura (tematy, idee, gatunki, cechy stylistyczne):** alegoria, antyczny kanon piękna, antyk, arkadia, bajka, cudzoziemszczyzna, czasopiśmiennictwo, czułość (czucie), deizm, drama, dydaktyzm, elegia, epos, erotyk, harmonia, hymn, imaginacja, kalendarze, komedia, mecenat, morał, motywy mitologiczne, naśladowanie natury, obiady czwartkowe, oda, orientalizm, pamflet polityczny, poemat heroikomiczny, powiastka filozoficzna, powieść, powrót do natury, publicystyka polityczna, puenta, rokoko, romans, rozum, salon, satyra, sentymentalizm, sielanka, tragedia, utopia.